

א. פיחת כלשהו — ינכה מן החשבון. הותר כלשהו — מחזיר למוכר. ומחזיר לו קרקע או מעות, כפי רצון המוכר, (שעשו תקנה עבורו לדרוש מעות, כי אין לו שימוש בפיסת קרקע קטנה). ואם היה שינוי בחיר הקרקע בין שעת הקנייה להתורה, אין כופין את הלוקח להחזיר מעות אלא כפי ערך הזול.

היה המותר שיעור חשוב (בשדה — ט' קבין. בגינה — חצי קב לת"ק, או רובע לר"ע) — מחזיר לו את עודף השטח ואינו חייב להחזיר לו מעות. (שיש לו למוכר כדי שימוש בשטח זה ואינו נפסד בהחזרתו).

וכן אם לא היה במותר שיעור חשוב, אלא שהיה סמוך לשדה אחרת של המוכר — אין לחייב את הקונה להחזיר דמים אלא יכול להחזיר בקרקע בסמוך לשדה המוכר. (והסתפק רב אשי בשהיה בור / אמת המים / דרך הרבים / ריכבא דדיקלי — מפסקת ביניהם. ועלה ב'תיקן').

ב. אפילו פיחת או הותר רובע לסאה (או שלשים רובעים לבור, וכל על זה הדרך) — הגיעו. יתר מכאן יעשה חשבון. (ובהותר, מחזיר קרקע או מעות, כנ"ל). וחוזר כל המותר על בית-כור. (וע' בשטמ"ק שיטה אחרת לר"י בן מגאש).

היה הפרש בכדי שיעור חשוב לעצמו (כנ"ל — ט' קבין לשדה וכו') — נחלקו אמוראים: רב הונא אמר שאין כאן מחילה אלא כל אותו השטח המותר — חוזר. ורב נחמן אמר שאם מכר לו שטח גדול ואותו מותר הוא ביחס 'רובע לסאה' או פחות — הגיעו. ורק כאשר אותו שטח הוא יותר מרובע לסאה — חוזר למוכר. (והלכה כמותו. פוסקים. ועריטב"א).

(הרמב"ם והשו"ע (וכן הובאה שיטה זו ברשב"ם) פירשו, שלעולם יד המוכר על העליונה אלא אם השטח העודף הוא ט' קבין בנוסף על שיעור 'רובע לסאה' שאז מחזיר קרקע ולא מעות).

ג. מסקנת הגמרא שסתמא כ'הן חסר הן יתר' דמי. (ואם לא דיברו על קרקע מסוימת, שהלוקח יודעה ומכירה — חייב ליתן לו בדיוק בית כור. ואם חסרה, יש שכתבו שיכול הלוקח לבטל המקח, וי"ח. — עתוס', רא"ש, רשב"א, ועוד).

ד. הפרש של פחות משתות — הגיעו. יתר משתות — ינכה. שתות עצמה — לרב הונא, כפחות משתות דמי. ורב יהודה, כיותר משתות. (ברמב"ם ובטושו"ע (ריח, טו) נפסק כרב הונא, דברייתא מסייעת לו, וכן בירושלמי מובאת רק שיטה זו. ואולם רב האי גאון פסק כרב יהודה — ערא"ש).

אם הקונה מכיר את השדה וקיים ליה בגוה — הרי סבר וקיבל, ואפילו ביתר משתות הגיעו.

דף קה

קסה. כיצד יש לדון שתי לשונות הסותרות זו לזו, שנאמרו במשפט אחד על ידי המוכר?

שיטת בן ננס לתפוס לשון אחרון, וכן דעת רב. ואולם כמה תנאים חולקים וסוברים לדון הדבר כספק, אם העיקר כלשון ראשון או כלשון אחרון, ומעמידים את הקרקע בחזקת המוכר ואת המטלטלין בחזקת התפוס בהן. וכן הורה שמואל. (ורב נחמן — בב"מ, (אלא שנחלקו שם שמואל ור"נ בענין תפיסה בספקות). וכן כתב הרשב"ם וש"פ להלכה. וראה ביתר בב"מ דף קב — שאלה ריד).

דפים קו — קז

קסו. א. האם הטלת גורל בשביל חלוקת שותפין, יש לה תוקף של מעשה-קנין, ומאימתי?

ב. שלשה שותפין, שקדמו שנים מהם והטילו גורל (לחלוקת הנכס לשלשה חלקים) ללא ידיעת השלישי — האם יש תוקף לאותו גורל?

- ג. שני שותפין שהטילו גורל לחלוקה בין שניהם, ולפתע בא להם אח ממדינת-הים — האם בטלה חלוקתם?
 ד. אחים שחלקו ובה בעל-חוב ונטל חלקו של אחד מהם — מה דינם?
- א. מפורש בסוגיתנו, שכשהטילו גורלות ועלה הגורל לאחד מהם — כבר נתקיימה החלוקה לכולם, לפי שגמרו ומקנו להדדי באותה הנאה שנשמעין זל"ז לחלוק בגורל. (ואפילו למ"ד 'אין ברירה' והרי הן כלקות — עפ"י הגר"ס. וע' בקוב"ש לעיל ג). ואולם הרא"ש כתב (בתשובה), שהגורל אינו קונה אלא מברר החלקים, וכשהחזיק אחד בחלקו — החלוקה קיימת.
- (שיטת הרשב"ם שאין חילוק בין חלוקת קרקע למטלטלין. ויש מי שכתב שרק בקרקע מועיל לקנות, שהרי יש בה קנין-כסף, אך לא במטלטלין).
- ב. לפרשב"ם, החלוקה קיימת לגמרי, אע"פ שחלקו ללא דעתו, (אלא שצריכה להעשות כדין וכהלכה, כגון בדברים הצריכים שומא — בפני שלשה אנשים). ובתוס' פקפקו בדבר, שיפילו גורל מחדש, ורק אם החלק הנשאר יפול לשלישי, נשארת חלוקת הגורל הקודם בתקפה.
- ג. רב אמר: בטלה מחלוקת, ושמואל אמר מקצין משלהם ונותנים לו. (ומשמע ברשב"ם שהשלישי נוטל ללא גורל כלל אלא כל אחד נותן לו משלו. והתוס' תמהו על כך, ור"י חלק, שזכותו לדרוש גורל, אלא שלאחר שעלה לו הגורל, החלוקה של השנים הראשונים בעינה עומדת, (כל שאינה סותרת לגורל השלישי).
- רב פפא פסק כשמואל, ואולם אמימר פסק כרב, וכן מסקנת סתמא דגמרא. (וכן הלכה. קעה, ג. ואפילו נתרצה השלישי ליטול מעט מזה ומעט מזה ללא גורל, יכול כל אחד מהשנים לבטל החלוקה, כיון שהיתה בטעות. רבנו יונה; שו"ע שם).
- ד. רב אמר בטלה מחלוקת, שסובר 'יש ברירה', והאחין שחלקו — יורשים הם, ועל כולם מוטל לפרוע חוב אביהם. ולשמואל — האח שהוגבה ממנו הפסיד, שלדעתו האחין שחלקו — לקוחות הן, וכלוקח שלא באחריות. רב אסי אמר: נוטל אותו אח רביע בקרקע ורביע במעות. (לפרשב"ם, הכוונה או רבע בקרקע או במעות. ולהתוס' — רבע בקרקע ורבע (יכולים לפרעו) במעות.
- והסיקו בגמרא שבטלה מחלוקת. (וכנ"ל. קעה, ה)

דף קז

קסז. שלשה שירדו לשום, ודעותיהן חלוקות — כיצד הכרעת הדין?

- אם שנים מסכימים לדעה אחת — בטל היחיד במיעוטו.
- אם כל אחד נקב שיעור אחר — לתנא קמא יש לדון כאמצעי שביניהם. (גם אם אינו כשיעור הממוצע מבין כולם. כ"כ רשב"ם ועוד. וכ"פ הסמ"ע. ואולם הרמב"ם והשו"ע כתבו שהולכין לעולם אחר הסכום הממוצע).
- ר' אליעזר בר' צדוק אומר: נידון כממוצע שבין השנים הממעיטים. (כגון, אחד אומר 80, אחד 100 ואחד 120 — נדון 90).
- אחרים אומרים: עושין שומא ביניהם ומשלישין. (בדוגמא הנ"ל: נדון ב-...93.33. ע' הטעם ברשב"ם. ולכאורה משתנה הדבר לפי אומדן אפשרות הסטיה בהערכה, לפי גודל הסכום הנידון). וכן שנו דייני גולה. והסיק רב אשי שאין הלכה כן, (אלא הלכה כת"ק. קג, ב. וכנ"ל).

- קסח.** א. האומר לחברו: 'חצי שדה אני מוכר לך' — מה הוא נותן לו?
 ב. האומר לחברו: 'חציה שבדרום אני מוכר לך' — מה הוא נותן לו?